

מבשר טוב

סעודה ג'

פרשת חיי שרה

תש"פ עיה"ק צפת

מאמר

קיום אהבת השי"ת וישראל הלכה למעשה

-הקדמה-

כתב הרמב"ן באגרתו: "תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל עת, ובזה תנצל מן הכעס שהיא מדה רעה להחטיא בני אדם וכו'. וכאשר תנצל מן הכעס, תעלה על לבך מדת הענוה, שהיא מדה טובה מכל המדות טובות". הרי שמדת השפלות היא המדה הטובה ביותר.

ומדת השפלות היא שורש מצות אהבה ויראת השי"ת ואהבת ישראל. כי מי שהוא בעל גאווה הוא סובר "אני ואפסי עוד", ואין שייך שיהיה לו אהבה לאדם אחר, כי לפי שיטתו הוא מורם מעל כולם, וכולם חייבים לו, ואינו מרוצה אף פעם, ואין שייך שהוא יכיר במעלות של אדם אחר, כמבואר לקמן שאין יהודי שאין לו מעלות, אלא רואה רק חסרונות בכל אחד. וגם את גדלות השי"ת אינו יכול לראות, כי אין לו ביטול, והוא בבחינת יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו, וממילא אינו יכול להדיע לאהבת ויראת השי"ת.

מה שאין כן מי שהוא ענו ונכנע, הוא יכול להעריך בני אדם אחרים ולראות את מעלותיהם, ויכול לראות גם את גדלות השי"ת, ויכול להגיע לאהבת ויראת השי"ת. ולכן יסוד אהבת ויראת השי"ת ואהבת ישראל נעוץ במדת ענוה והכנעה ושפלות, שזה יסוד הכל.

וראיה לדבר מדברי הרמב"ם (יסוה"ת פ"ב ה"א) שהדרך להגיע לאהבת ויראת השי"ת היא על ידי התבוננות בפלאי הבריאה, וז"ל: "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו. בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלהים לאל חי. וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד, ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד כי אראה שמך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו. ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו חכמים בענין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם, עכ"ל.

וצריך ביאור מה שכתב: "ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות", דלכאורה אין מובן מה הקשר בין התבוננות בפלאי הבריאה לראות את גדלות השי"ת בכדי לבוא לאהבת ויראת השי"ת, לידיעה זו שהוא "בריה קטנה שפלה אפלה".

ומוכח מכאן שמי שאין לו שפלות אינו יכול להגיע לאהבת ויראת השי"ת, כי אף אם יתבונן בפלאי הבריאה וידע במוחו מגדלות השי"ת, הדברים לא יפעלו עליו להגיע לאהבה ויראה, כיון שאין יכול להתפעל מידיעתו כל זמן שאין בו שפלות, שרק כאשר יהיה לו ענוה ושפלות ידע להעריך דברים אחרים ולא לחשוב רק אני ואפסי עוד.

ויוצא מן המבואר כאן שהכרה בגדלות השי"ת ושפלות האדם דבר אחד המה, ותלויים הם זה בזה.

וכבר חלקו האחים הק' הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצוקללה"ה ואחיו הרבי ר' זושא מאניפולי זצוקללה"ה, מה קודם למה, האם התבוננות בגדלות הבורא קודמת לשפלות עצמו או ששפלות עצמו קודם להתבוננות בגדלות

הבורא, והכריע המגיד ממעזריטש שהמדרגה שקודם שפלות עצמו היא יותר גדולה. כמובא ב"ק תשואות חן (ליקוטים) וז"ל: "שמעתי מפי הקדוש המנוח הרב מוהר"ז מאניפאלי, שפעם אחד היה מתווכח עם אחיו המפורסם מוהר"ר אלימלך, שאחד מהם אמר שהעיקר היא שיהיה האדם מקודם שפל רוח לתכליתו, עד שמגודל השפלות יבוא אחר כך להבין גדולת הבורא ב"ה, ואחד מהם אמר בהיפוך, שיסתכל מקודם בגדולת הבורא ב"ה, ומצד זה יבוא אחר כך להכרת שפלות עצמו על נכון. ושאלו את הרב המגיד מוהר"ד זצוק"ל שיכריע ביניהם עם מי האמת, וצדקו יחדיו דברי שניהם בעיניו, ואמר שאלו ואלו דברי אלקים חיים הם, אך מדרגה זו שחושב קודם שפלות עצמו היא מדרגה הגדולה מחברתה, ע"כ", עכ"ל"ק.

הרי לפנינו שכדי להשיג גדלות הבורא צריך עכ"פ שיהיה שפלות, ועדיף שתהיה שלו שפלות עוד קודם שיתבונן בגדלות הבורא, ומדת השפלות היא היסוד לאהבת ויראת השי"ת.

-א-

הנה יסוד מוסד מאת הבעל שם טוב הק' זיעוכ"י שכל מה שכתוב בתורה הוא נצחי, ושייך בכל זמן, ואצל כל אדם. והנה כתוב בפרשתנו איך שלבן רץ לקראת אליעזר עבד אברהם כאשר הלך להביא את רבקה ליצחק, כנאמר (בראשית כד כט-ל): וַלְרֵבְקָה אָח וַיִּשְׁמוּ לָבֶן וַיִּרְצֶה לָבֶן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעֵינַן. וַיְהִי כִּי רָאָה אֶת הַגִּזְּם וְאֶת הַצְּמִידִים עַל יְדֵי אָחִיתוֹ וַיִּשְׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי רֵבְקָה אָחִיתוֹ לְאָמֹר כֹּה דָּבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַגְּמָלִים עַל הָעֵינַן. וכבר עמד ע"כ אא"ז ב"ק תולדות אדם מדוע צריכה התורה להאריך בסיפור דברים אלו שהיה עם לבן, וכוונת ד"ק להקשות מה נוגע לנו איך התנהג לבן.

והנראה לבאר בעה"ת, דכבר דייקו בספרים קדמונים שבתחילה נאמר "וירץ לבן", ואחר שראה את הנזם ואת הצמידים על ידי אחותו נאמר "ויבא אל האיש", אך כבר לא רץ, והלא דבר הוא מדוע בתחילה רץ ואחר כך רק הלך. ותירצו שבתחילה חשב לבן שאליעזר עבד אברהם בא בשבילו, כי שמע שלאברהם נולדה בת ובכל שמה, וחשב שאליעזר בא לחפש חתן לבתו של אברהם ורוצה אאע"ה לקחתו כחתן לבתו שהוא ישא אותה. וכאשר ראה לבן את התכשיטים שנתן אליעזר לרבקה, הבין שאליעזר לא בא עבורו אלא עבור רבקה להשיאה ליצחק, ולכן כבר לא רץ אלא הלך בנחת.

והכלל העולה מזה שהמציאות היא שכאשר אדם עושה דבר בשביל עצמו הוא רץ, ואילו כאשר הוא עושה בשביל אחרים, ואפילו אם זאת אחותו, אינו רץ אלא הולך.

וצריך להבין מה באה התורה ללמדנו בזה, כי כמבואר לעיל התורה היא נצחית, וכל מה שכתוב בתורה שייך אצל כל אדם ובכל זמן, ואם כן צריך ביאור איזה לימוד יש לנו מתיאור מציאות זו שישנה בחינה שאדם אינו עושה עבור אחרים כמו שעושה לעצמו, ומוכרח מזה שישנם דברים שצריך לעשות לאחרים כמו לעצמו ממש.

ויש לומר שבזה באה התורה ללמדנו איך לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח), שהרי כאשר התורה אומרת "כמוך" פירושו כמוך ממש, שכמו שאדם אוהב את עצמו ופועל עבור עצמו, כמו כן יש לו לאהוב את חברו ולעשות עבורו.

-ב-

והנה ישנם דרגות ואופנים שונים בקיום מצות ואהבת לרעך כמוך, ואף שדבר קשה הוא מאד לקיים מצוה זו בבחינה של "כמוך" ממש, באהבת חברו כמו שאוהב את עצמו, אך מצד שני לא יתכן שאי אפשר לקיים מצוה זו באופן של כמוך ממש, כי אם התורה מצוה ואהבת לרעך כמוך מוכרח הדבר שישנם עכ"פ אופנים שבהם אפשר לקיים כמוך ממש.

כי זאת יש לדעת, שאין מצות ואהבת לרעך כמוך מצוה "תיאורטית", שאדם יאמר אני אוהב את חברי בלבי ודי בזה, אלא צריך לקיימה בפועל ממש, והדבר צריך לימוד איך שייך לקיימה בפועל בבחינה של "כמוך" ממש.

ומרגלא בפומיה של כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה על לשון הפסוק (ויקרא יט, לא): "אל תפנו אל האובות ואל הידעונים", אובות הוא לשון רצון (כמו "לא אבה יבמי". דברים כה, ז), וידעוני הוא לשון דעת, ור"ל שבשביל קיום המצוות אין די ברצון לקיים, או בידיעה שכן הוא הדבר, אלא צריך לקיים במעשה.

וכבר מתקשה הרמב"ם איך שייך לחייב מצוות כגון אהבה ויראה שהם דברים שאינם תלויים במעשה כשאר מצוות עשה שעל האדם לעשות וביכולתו לקיים אותם בידיו או בפיו, משא"כ אהבה ויראה שתלויים ברצון הלב והמח שאין לאדם עליהם שליטה במעשה.

וכתב על זה הרמב"ם (יסודי התורה פ"ב ה"א) וז"ל: "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו. בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלהים לאל חי. וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד, ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד כי אראה שמין מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו. ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו חכמים בענין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם," עכ"ל.

ויש לומר בהקדם דברי ספר החינוך (מצוה טו) זה לשונו: "ועתה בני אם בינה שמעה זאת, והטה אזנך ושמע, אלמדך להועיל בתורה ובמצוות. דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עושה בהם, אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמים, חפץ בתורה ובמצוות, אם אולי יעסק תמיד בדברים של דופי, כאילו תאמר דרך משל שהכריחו המלך ומינהו באומנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותו אומנות, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור, כי ידוע הדבר ואמת שכל אדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שאמרנו."

היוצא מדבריו שאם אדם עושה פעולות של אהבה, הרי אפילו שכרגע אינו אוהב, מ"מ אחר הפעולות נמשכים הלבבות ובסופו של דבר סוף האהבה לבוא. וע"ד זה יתבאר בעה"ת איך הוא הדרך לבא לאהבת ישראל ולואהבת לרעה כמוך שהוא כלל גדול בתורה, ולהכיר גדלות מעלות הטובות שיש לבני ישראל להכלל ולהפרט, וגם קיום המצוות של אהבת השי"ת ומצוות ואהבת לרעה כמוך הלכה למעשה, דהרמב"ם לא מזכיר חלק ההלכה למעשה לקיום מצוות אהבת ה' ויראתו משום שהיוצא מזה היה פשוט וברור, ונבאר גם זאת בקיצור לקמן אי"ה.

ועוד צריך לדעת, שאף שכל ענייני גמילות חסדים נכללים במצוות ואהבת לרעה כמוך, מ"מ לא בכל פעם שמקיימים מצוות גמילות חסד מקיימים גם מצוות ואהבת לרעה כמוך. דהנה מצוות שונות אפשר לקיימם מתוך הכרח לצאת ידי חובה ותו לא, אך אפשר גם לקיימם מתוך אהבת השי"ת, ואז המצוה היא יותר בשלימות, אך ברור שגם בלי אהבה יוצאים ידי חובה. משא"כ בענין גמילות חסדים, אם אחד עוזר לחבירו מתוך הכרח לצאת ידי חובה, או שרוצה שכר ומפחד מעונש, אין מקיים בזה מצוות ואהבת לרעה כמוך כלל, כי אין שייך לקיים מצוה זו בלי אהבה.

ואף שאמר הבעל שם טוב הק' זיעוכ"י שעצם מצוות צדקה ומקוה אפילו שלא לשמה קיים את המצוה, מכיון שתכלית המצוה היא שלעניי יהיה כסף להחיות את נפשו וכן שגופו יבוא בתוך המים שזו היא טהרת המקוה, אך שונה מזה היא מצוות ואהבת לרעה כמוך, שעיקר המצוה היא האהבה, ואם עוזר לחבירו בלי אהבה, אין מקיים בזה מצוות ואהבת לרעה כמוך.

- ג -

ויש לבאר כמה ענינים שבהם אפשר לקיים מצוות ואהבת לרעה כמוך, באופן של "כמוך" ממש. ענין אחד הוא, דהנה כאשר אדם עושה טובה לחבירו, ישנם פעמים שהוא מצפה לתשלום גמול עבור החסד שעשה, אך באופן זה אינו מקיים מצוות ואהבת לרעה כמוך. ונוכל להבין הדבר על דרך משל, כגון אם אחד סובל על רגלו, וכואב לו, והוא הולך לרופא ומטפל ברגלו להבריאה, האם שייך לומר ששאר הגוף יבקש תשלום גמול מן הרגל על מה שהשקיע וטיפל בה, הלא כל בר דעת מבין שלא יתכן דבר כזה, כי הלא כל הגוף הוא דבר אחד, וכאשר כואב לרגל אזי כואב לכל הגוף, ואם כן מה שטיפל הגוף הרגל באמת טיפל בעצמו.

ועל זה הדרך הוא בכללות ישראל, כי כלל ישראל צריך להיות "כאיש אחד בלב אחד", וכאשר כואב איזה דבר לאחד מכלל ישראל, הוא כאילו כואב לכולם, וממילא כאשר אחד גומל עמו חסד, באמת הוא גומל חסד עם עצמו, ומה שייך לבקש על זה תשלום גמול. ובאופן שאין מבקש תשלום גמול כבוד וכיו"ב שייך לקיים מצוות ואהבת לרעה כמוך ממש.

וזה אנו לומדים מפרשתינו, שאנו רואים מלבן שעבור עצמו אדם רץ, ואילו עבור אחרים אדם הולך, אך זה שייך רק באומות העולם, מה שאין כן בכלל ישראל שהם אחדות אחת, צריך לרוץ עבור השני כמו שאדם רץ עבור עצמו.

וענין נוסף שישנו במצות ואהבת לרעך כמוך, ואפשר לקיימו בבחינה של "כמוך" ממש, הוא לראות טוב על השני. דהנה איתא בזוהר הק' (ח"ג עג.) דאורייתא וקודשא בריך הוא וישראל חד הם. ואין אדם מישראל שאין בו מעלות, אלא שצריך לראות מעלות אלו. וכמו שייסד הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיעוכ" בתפילתו: "ונראה כל אחד מעלת חבירו ולא חסרונו", וכמו שאין אדם רואה את החסרונות של עצמו, אלא רק את מעלותיו, כמו כן יש לו לראות את המעלות של חבירו ולא את חסרונותיו.

ואין אדם יכול לומר שאין הוא מוצא מעלות בחבירו, אלא אם יתאמץ ימצא מעלות. והראיה לזה היא, שהרי כאשר אדם נפטר לבית עולמו תמיד מוצאים מעלות לומר עליו שהיה כך וכך, ואם כן מוכח שלכל אדם יש מעלות, שלא שצריך להתאמץ למצוא אותם. ודבר זה הוא חיוב מן התורה בכלל מצות ואהבת לרעך כמוך, כמו שאדם מוצא מעלות בעצמו.

-ד-

והנה איתא במסכת פסחים (נ.): "והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון (זכריה יד, ו), מאי יקרות וקפאון וכו', ורבי יהושע בן לוי אמר אלו בני אדם שיקרין הן בעולם הזה (עשירים וחשובים, ואינן טובים למקום. רש"י) וקפויין הן לעולם הבא, כי הא דרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד (גוע, ופרחה רוחו), כי הדר אמר ליה אבוה מאי חזית, אמר ליה עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה (אותן שהיו כאן חשובים ראיתי קלים) ותחתונים למעלה, אמר לו בני עולם ברור ראית".

והנה על פי פשוטו עליונים ותחתונים הכוונה שהם עליונים או תחתונים בעולם הזה בממון ובחשיבות בעיני בני אדם (וכפירש"י), וצ"ב מה החידוש בזה, הרי פשוט וידוע שבעולם הבא אין מלוים לו לאדם לא כסף ולא זהב אלא מצוות ומעשים טובים (ראה אבות פ"ו מ"י).

אלא צ"ל שהמאמר "עליונים למטה ותחתונים למעלה" מדבר אפילו בצדיקים ותלמידי חכמים עצמם. כי יש שאנו רואים אדם שמסגל לעצמו תורה ומצוות ומעשים טובים, ואילו חבירו אינו תלמיד חכם ובעל מעשים כמוהו, ולעיני בשר שלנו נדמה כי הראשון נמצא במעלה יותר גבוהה מן השני, אך באמת יתכן שהשני הוא במעלה יותר גבוהה מן הראשון, כי הראשון היו לו כשרונות מעולים, והיה לו רב טוב ללמוד ממנו, והיה לו משפחה שהחזיקו בו בפרנסה וכדומה, והוא לא היה צריך לטרוח בשום עסק, אלא לשבת על התורה ועל העבודה, ומשעשה כן אמנם שכרו הרבה מאוד.

אך אינו מגיע למעלת חבירו, שלא נתברך כל כך בכשרונות, והיה צריך לעמול קשה ולבד על הכל, וגם היה טרוד למצוא טרף לנפשו ולהשיג פרנסה להחיות את נפשו ונפשות אנשי ביתו, ועשה כל אשר בכוחו לעסוק בתורה ומצוות לפי מסת כוחותיו שנתן לו השי"ת, והתייגע ביגיעות עצומות כדי להבין את התורה, ודחק את עצמו כדי לקיים מצוותיה, ומעתה הוא במעלה הרבה יותר גבוהה מן הראשון שהגיע בקלות לכל מה שהגיע, וכמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ה מכ"ב) "לפום צערא אגרא".

וכמו שכתב א"ז בסה"ק דברי בינה (לשבועות, דק"א), וכן פירש הרה"ק רבי מאיר מפרימישלן זצוקללה"ה את הפסוק (תהלים יט, י): "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו", שאין מדתו של הקב"ה כמדת מלך בשר ודם, שמלך בשר ודם כאשר הוא דן אדם על איזה מעשה שעשה, אין עומד לפניו אלא מעשה זה בלבד, אך כאשר הקב"ה דן אדם הוא מביא בחשבון גם את הצער של בני משפחתו מן העונש אשר יושת עליו, והרי המה לא חטאו, ולכן מיקל בעונשו. וזה הפירוש שמשפטי ה' אשר הוא דן את החוטא המה אמת, באשר צדקו יחדיו, כלומר שהקב"ה לוקח בחשבון את כל הדברים יחד. עכד"ק.

וכן גם לגבי מעשי המצוות של אדם והתגברותו לעמוד בנסיונות, הקב"ה לוקח בחשבון גם את קושי הנסיונות בכל פרטיהם ודקדוקיהם, ואת הקושי שהיה לאותו אדם לקיים את המצוות, ולפי גודל הנסיונות ועמידתו בהם גדלה מעלתו של אותו אדם עד מאוד.

ואלו דברים שאי אפשר לראותם בעיני בשר בעולם הזה, כי האדם יראה לעינים, ואינו יודע להבחין בפנימיות הנפש מי מתייגע יותר מחבירו, ורק הקב"ה יראה ללבב והוא שוקל את היגיעה והעמל, ועל כן רק כשעלה לשמים ראה דבר זה, והיה חידוש בעיניו, "עליונים למטה ותחתונים למעלה".

ויש להביא ראיה נוספת לזה. דהנה אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני רמז קל): "אין דור שאין בו כאברהם ואין דור שאין בו כיעקב ואין דור שאין כמשה", ועוד איתא בתנא דבי אליהו (רבה פכ"ה): "לפיכך הייתי אומר שכל אחד ואחד

מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב". והיינו שהאבות הקדושים ומשה רבינו ע"ה הם דוגמא לצדיקים שהגיעו לדרגה הגדולה ביותר.

וע"כ אין הפירוש שנגיע לדרגתם והשגתם, כי דבר אין שייך בדורותינו, וראיה לזה, דאיתא בגמרא סנהדרין (יא.) על הדורות של התנאים: "ונתנה עליהם בת קול מן השמים, יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה (כמשה רבינו), אלא שאין דורו זכאי לכך", הרי שאין שייך בדורות נמוכים כאלו להגיע ממש לדרגתם הנשגבה של האבות, אלא הפירוש של מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי הוא שיהיה לנו נגיעה במעשיהם, והיינו על ידי חשיבות העבודה שלנו והעמל והגיעה והעמידה בנסיונות, שזה חשוב כעבודת האבות בדורות שלהם. וזה הפירוש שאין דור שאין בו כאברהם ויעקב ומשה, היינו בחשיבות העבודה שהיא כחשיבות העבודה של האבות הקדושים.

ויש להביא ראיה שחשיבות העבודה של כל אחד נחשבת לפי ערך הדור שלו, דהנה אמרו חז"ל בגמרא ראש השנה (כה:): "שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו, בדן בדורו כאהרן בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו", הרי שחשיבות המנהיג נחשבת לפי ערך הדור. ויותר מזה מצינו בנח, שנאמר (בראשית ו, ט): "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", וכתב רש"י: "ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום". ואפילו הכי התורה אומרת שנח היה איש צדיק תמים, וע"כ משום שעבודתו נמדדה לפי ערך הדור, שהיו לו נסיונות קשים שעמד בהם, ואילו בדורו של אברהם נסיונות אלו לא היו כ"כ גדולים.

וכמו שאמר האר"י הק' לתלמידו רבי חיים ויטאל זיעוכ"י שדורות הללו של הזמנים החשוכים והמלאים קשיים, הם שוים לדורות קדמונים, ואין שייך בהם את הכלל (שבת קיב): "אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים". וזה לשונו (שער הגלגולים, הקדמה לח): "פעם אחת שאלתי למורי ז"ל איך היה אומר לי שנפשי היתה כ"כ מעולה כנז"ל, והרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו. ואמר לי, דע לך, כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול בכמה מצות גדולות שבדורות אחרים, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאד מאד לאין קץ, מה שאין כן בדורות ראשונים. ואלו הייתי בדורות הראשונים, היו מעשי וחכמתי נפלאים מכמה צדיקים הראשונים, עכל"ק. וקל וחומר בדורות האחרונים שלנו שאנו נמצאים בגלות איומה המלאה חשכות, שאין אנו יכולים לדעת מהי חשיבות כל מעשה קטן של יהודי.

המורם מכל הנ"ל שאין אנו יכולים להעריך מה היא מעלתו של יהודי וגדלות עבודתו, ואם כן אין לנו לזלזל באף אחד, אלא אדרבה לחפש את מעלותיו.

-ה-

ובנתיב הדברים יתבאר הענין שיעקב אבינו ע"ה קבר את רחל אמנו ע"ה בדרך ולא הכניסה לעיר, כמ"ש בתורה (בראשית מח, ז): "ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם", וכתב רש"י: "ואקברה שם - ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבזראדן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר קול ברמה נשמע וגו', והקב"ה משיבה יש שכר לפעולתך נאם ה' וגו' ושבנו בנים לגבולם".

והדבר צריך ביאור שהרי יכל לקבורה במערת המכפלה ביחד עם האבות והאמהות הק', וכשישראל היו יוצאים לגלות היו עוברים דרך שם ומתפללים על קבריהם של כל האבות והאמהות.

ויש לומר על פי מש"כ בסה"ק אוהב ישראל (פרשת חיי שרה ד"ה ויצא יצחק) וזל"ק: "ויצא יצחק לשוח בשדה וגו'. י"ל דזה ידוע שמדתו של יצחק הוא מדת הפחד והגבורה, וערב הוא ג"כ מדת הדינין, ויצחק הצדיק רצה לתקן בחינתו ולסלק ולפנות הדינים הקשים מעל ישראל בניו, וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה. ע"ד (פסחים פח). יצחק קראו שדה, וכשהסתכל בחורבן הבית, ציון שדה תחרש (ירמיה כו, יה) התפלל על דבר זה, וזהו לשוח בשדה, להתפלל בחקל תפוחין קדישין, ולפנות הערב, ר"ל לסלק כל הדינים מעל הכנסת ישראל לעילא ותתא, ובפרט בעת שהם מפוזר ומפורד בין העמים. וירא והנה גמלים באים, ר"ל ראה הגמול הטוב שיצמח מזה לזרע ישראל לעתיד לבא עבור גודל ורבות הצרות והיסורין שקבלו על עצמם וסבלו בעת הגלות ואעפ"כ היו עובדים את הש"י ושומרים התורה והמצוות, וכשראה זה הגמול הטוב אז נח דעתיה בזה והסכים על הדבר. ותשא רבקה, היא השכינה, את עיניה ותרא את יצחק, ר"ל כשראתה ג"כ את הצרות והיסורין שיעברו על ישראל בעת הגלות, ונכמרו רחמיה מאוד והמו מעיה על בניה, ותפול מעל הגמל, ר"ל שנפלה מעל הגמול הטוב שיצמח לזרע ישראל מזה לעתיד לבא, ולא נתקררה דעתה בזאת, ולזה לא רצתה להסכים ע"ז, היינו שיהיה להם צרות ויסורין כ"כ אין לשער, הגם שאח"כ

יוכפל שכרן טובתם והצלחתם בלי שיעור וגבול, ע"ד לא הן ולא שכרן (ברכות ה:), ותאמר אל העבד מי האיש הלזה כו', שיצחק מורה על מדתו מדת הדין, וזהו לקראתינו, היינו שהוא התנגדות לנו, שהיא לא רצתה להסכים בדבר זה, ויאמר הוא אדוני, זה מדת יצחק שהוא מדת גבורה וכו', עכ"ל"ק.

הרי שהאבות הק' יתכן שהיו מסכימים עם זאת שישראל יצאו לגלות, כי ראו את הטוב של הגלות, אך רחל אמנו ע"ה, בהיותה "אמא" של בני ישראל, ואמא אינה יכולה לראות בצער בניה, ואפילו שידעת שצער זה הוא לטובה ולפום צערא אגרא, מ"מ אינה יכולה לסבול צער זה, לכן היה צריך יעקב אבינו ע"ה לקבור את רחל דוקא במקום נפרד ולא ביחד עם האבות והאמהות הק', כדי שיתפללו דוקא על קברה, בהיותה אם ולא אב.

-1-

ועוד יש ללמוד מעלתו של איש ישראל ממה שכתב אא"ז בסה"ק דברי בינה (פרשת בא) שאפילו הגוף של איש ישראל הוא דבר יקר מאוד, והוא שונה מן הגוף של אומות העולם, וז"ל"ק: "צריך כל איש לידע שאפילו הד' יסודות שלו והחומר הוא משונה מחומר אומות העולם, ואם ירצה להזהר יראה שהוא קדוש, אף על פי שנראה שהוא לבוש בגוף כמו שאר האומות, אם יתבונן יראה שעצם גופו גם כן משונה מהם. וזה הוא ראייה מבראשית שאיתא בשביל ישראל שנקראו ראשית, ובשביל תרומה שנקרא ראשית וכו', וישראל נקראו תרומה, וכמאמר הכתוב: קודש ישראל לה' ראשית תבואתו. שזה הוא מעלת ישראל, כמו שאנו רואים בהתרומה שהיא ממש בשוה כמו אותו התבואה של חיטים, ואף על פי כן הוא קדוש בקדושת תרומה, אף על פי שאין ניכר בגוף הדבר רואים אנו שיש בו קדושה נסתרת שהיא קדושת הגוף. ועל דרך זה הוא סובב כל המדרשים. ע"ז בשביל חלה וקרבתו וביכורים וכו' כך כל איש ישראל יש בו קדושת הגוף גם בהד' יסודות", עכ"ל"ק.

וכן כתב בספר הכוזרי (מאמר שני אות מד) שישנו חילוק בין גוף של ישראל לגוף של גוי הוא כמו החילוק שישנו בין מדרגת חי למדרגת מדבר, וז"ל: "כי היסודות נהיו להיות מהם המוצאים, ואחר כך הצומח ואחר כך החיים, ואחר כך האדם, ואחר כך סגולת האדם, והכל נהיה בעבור הסגולה ההיא להדבק בה הענין האלקי, והסגולה ההיא בעבור סגולת הסגולה כמו הנביאים והחסידים. ועל זה הדרך נסדר מאמר האומר תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך, ואחר כן תן כבוד לעמך, ואחר כן צדיקים יראו וישמחו, מפני שהם סגולת הסגולה".

מבואר מדבריהם הקדושים שהחילוק שיש בין יהודי לגוי, אינו רק מעניין הנשמה, אלא אפילו הגוף הגשמי של איש הישראלי הוא שונה לגמרי מגופם של אומות העולם, ואף שאין אנו רואים זאת בעינינו מכל מקום כן הוא הדבר.

ויש לבאר את הענין ולקרבו אל השכל על פי משל, שיש יהלומים יקרים ששוים הון עצום, וכיום אפשר לעשות זכויות שנראות בדיוק כמו יהלומים למי שאינו מבין בזה, והם נראים ממש אותו דבר, אך מי שמבין ביהלומים מבחין בחילוק היסודי שיש בין שני האבנים האלו, שאף שהם דומים זה לזה, מכל מקום כל מהותם היא שונה לגמרי ולא קרב זה אל זה כלל.

כן הוא ממש החילוק שיש בין היהודים לאומות העולם, שאף שהם נראים דומים, מכל מקום האיש היהודי הוא מחומר אחר לגמרי, ואף גופו הגשמי נחשב ממקור עליון, אף שאין רואים זאת בעיני בשר.

וכ"כ אא"ז בסה"ק תולדות אדם (פרשת עקב) שאין מי שמכיר מעלתו של איש יהודי מבלעדי השי"ת ומלך המשיח, ואפילו המלאכים אינם מכירים בכוחות גדולים אלו, ורק לפעמים מתגלה הדבר לצדיקי הדור.

המורם מן הדברים, שאין אנו יודעים מהי מעלתו של יהודי, כי יתכן שלמראה עינים אין אנו רואים את בו מעלות, ומ"מ צריך להתאמץ לראות את מעלותיו, כתפילת הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצוקללה"ה שנראה כל אחד מעלת חברו, ועכ"פ לא לראות רק את החסרונות.

וענין זה הוא בכלל עין טובה, ומי שיש לו עין טובה יתכן שיהיה לו גם לב טוב (ראה אבות פ"ב מ"ט), אך מי שאין לו עין טובה אותו הוא סימן שאין לו לב טוב. ומי שהוא מלא טענות על חברו, מסתמא הוא גם מלא טענות על הרבש"ע, כי קוב"ה ישראל ואורייתא חד הם.

ואף אם אדם חטא לחבירו ועשה לו איזה נזק, צריך לשכוח מזה, ולא לזכור זאת לאורך ימים ושנים, אלא לסלוח לחבירו ולדון אותו לכף זכות.

ואם אחד שונא את חבירו, תפלתו אינה מתקבלת. כדאיתא בספה"ק דברי ישראל (פרשת וירא ד"ה אל נא. וכן איתא ג"כ מהרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זצוקללה"ה) וז"ל"ק: "אל נא אחי תרעו (בראשית יט, ז). אמר אא"ז צוק"ל פירוש נא לשון בקשה, היינו תפלה, והסימן של התפלה כראוי הוא אם היה להאדם קודם התפלה שונא מוחלט, ואחר התפלה עלה בלבו שיהיה לאיש הזה אוהב נאמן, זאת היא סימן מובהק שהתפלה היה כראוי ועשה רושם ופעולה למעלה. וזהו הפירוש אל נא אחי תרעו, פירוש אל נא, ר"ל אין זאת נקראת תפלה, אם אחי תרעו, אם יש לו עדיין מחשבה רעה על חבירו, ודי למבין", עכ"ל"ק.

ומטעם זה תיקן האר"י הק' לומר קודם התפלה "הנני מקבל על עצמי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך", כי בלי אהבת ישראל לא יתכן שתהיה אהבת השי"ת, כי קוב"ה וישראל חד הם כנ"ל, וכדאיתא בסה"ק אוהב ישראל (פרשת חיי שרה ד"ה ויצחק) וז"ל"ק: "אהבת ישראל נקשרת עם אהבת השי"ת ושניהם הם אחד, כי מי שאוהב את השי"ת אוהב ג"כ את ישראל עמו, כמ"ש בתוה"ק ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח), ואהבת את ה' אלהיך (דברים ו, ה), ואנשי כנה"ג סמכו את שני האהבות הנ"ל ברוח קדשם, הבוחר בעמו ישראל באהבה, באהב"ה גימטריא אח"ד, ותיכף אחריו שמע ישראל כו' אחד, שהוא אחדות ואהבת השי"ת", עכ"ל"ק. ולכן גם אין שייך שתקובל תפלתו כאשר יש לו שנאה על איש מישראל, שהרי קוב"ה וישראל חד, ואם שונא לישראל הוא כמו ששונא להקב"ה, וא"כ איך תקובל תפלתו.

-ז-

וכן צריך לדון את חבירו לכף זכות, ומקיים בזה מצות ואהבת לרעך כמוך. ועל ידי זה דנים גם אותו לכף זכות, כדאיתא בגמרא שבת (קכז:): "הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות", וכידוע יסוד הבעל שם טוב הק' זיעוכ"י על הפסוק (תהלים קכא, ה) "ה' צלך", שה' מתנהג עם האדם כמו צל, וכמו שהאדם מתנהג עם אחרים כך הקב"ה מתנהג עמו.

ובכלל ואהבת לרעך כמוך הוא גם להתנהג בנעימות עם חבירו, כדאיתא בגמרא ברכות (יז): "מרגלא בפומיה דאביי, לעולם יהא אדם ערום ביראה, מענה רך משיב חמה, ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם, ואפילו עם נכרי בשוק, כדי שיהא אוהב למעלה ונחמד למטה, ויהא מקובל על הבריות".

וגם בכלל מצות ואהבת לרעך כמוך לומר לחבירו דיבורים טובים, ולחזקו בעת שצריך חיזוק. וכמו דאיתא לגבי מצות צדקה (ב"ב ט:): "כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות".

ומבואר באבות דרבי נתן (פי"ג מ"ד): "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות כיצד, מלמד שאם נתן אדם לחבירו כל מתנות טובות שבעולם ופניו (זעומות) [כבושים] בארץ, מעלה עליו הכתוב כאילו לא נתן לו כלום. אבל המקבל את חבירו בסבר פנים יפות, אפילו לא נתן לו כלום, מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם". הרי שיותר חשוב ועדיף לקבל את חבירו בסבר פנים יפות, כגון שאומר לו אני מאוד רוצה לתת לך וזה ענין חשוב ואתה אדם נכבד וכו', מאשר לתת בפנים זועפות לומר קח ותעזוב אותי, מוטב שתלך לעבודה וכו'. והוא משום שבדיבורים טובים ומחזקים הנאמרים בנעימות ובאמת, הוא צדקה רוחנית גדולה שמחזקת את הנשמה של השומע, והיא יותר חשובה מצדקה גשמית שמחזקת רק את הגוף של המקבל, ואכמ"ל בזה.

והנה איתא בסה"ק קדושת לוי על הפסוק (שיר השירים א, ז): "הגידה לי שאהבה נפשי", ר"ל תאמר לי שאתה אוהב אותי. כי על ידי דיבורים של אהבה גורם שאכן יהיה אהבה. ואם כן, כאשר אדם אומר דיבורים טובים לחבירו, זה גופא מביא לאהבה ביניהם.

ויש לומר על דרך צחות, שאם אחד יש לו טענות על חבירו, אינו שותק אלא אומר לו את הטענות שיש לו כנגדו, ואם כן למה יגרע שכאשר יש לו קורת רוח מחבירו לא יאמר לו דיבורים טובים.

-ח-

וכאשר אדם מתנהג כן, חוץ ממה שהוא מקיים מצות ואהבת לרעך כמוך, הוא גם כן מקדש שם שמים, ואילו כאשר אינו מתנהג כן, הרי להיפך הוא מחלל שם שמים, כדאיתא בגמרא יומא (פו): "אביי אמר כדתניא, ואהבת את ה' אלהיך, שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה

ישראל אשר בכך אתפאר. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו, ועליו הכתוב אומר באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו".

וגם ישנו בקדוש שם שמים בפרהסיא קיום מצות עשה של ואהבת את ה' א', שזה טבע האדם לשבח ולפאר את מי שהוא אוהב ומעריך באמת, ואם מקיים מצוות ה' מתוך אהבה ורצון וכו', מקיים בזה גם מצות אהבת השי"ת, כמו שדרך אוהבים לתת ולעשות למי שאוהבים אותו באמת לשמשו באהבה וברצון, וק"ו שיש לעשות כן להשי"ת. וגם ישנו קיום מצוות שהם לפני משורת הדין, או מצוות שמשתדל לעשותם בהידור, שאין בזה חיוב מצד הדין לצאת ידי חובת קיום המצוה, וזה מוכיח שעושה באהבת השי"ת ולא משום שמוכרח ואין לו עצה איך להיפטר מזה.

וגם מקיים מצות אהבת השי"ת בדיבורים טובים להשי"ת, אם מדבר מנסיונו האישי שרואה כמה הקב"ה משגיח עליו בכל פרט ומיטיב עמו כל כך אפילו שאינו ראוי לכל זה, בזה מקיים מצות אהבת השי"ת הלכה למעשה.

וע"ד זה אפשר לבאר הלכה למעשה ביראת השי"ת, דאילו את הדרך איך להשיג זאת כבר מבאר הרמב"ם המובא לעיל, אך הקיום במעשה הוא ע"ד זה, שאם מקפיד לקיים ל"ת וכדומה בגלוי ובסתר, וכן במקום שיש חשש סביר לאיסור מחמיר על עצמו אף שיש מקום להתיר כגון דאזלינן בתר רוב וכדומה, וכן נזהר בדברים שמה שבני אדם מזלזלים בהם לא נראה כאיסורים, כגון שמירת עינים ושמירת המחשבה, ונזהר מדיבורים לא טובים וכדומה, וכן נזהר מחשש איסור וכדומה, כל זה הוא בכלל קיום מצות יראת ה' הלכה למעשה, ואכ"מ להאריך בענין יראת ה', ויתבאר אי"ה במקום אחר.

-ט-

ודברים אלו הם חשובים ביותר בפרט בעקבתא דמשיחא. דהנה איתא בגמרא **סנהדרין** (צח:): "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים".

וביאור הענין הוא, דהנה חורבן בית המקדש השני נגרם בסיבת שנאת חנם, והוא שקול כג' עבירות החמורות שיש למסור עליהם את הנפש, שבסיבתם חרב בית המקדש הראשון. כדאיתא בגמרא **יומא** (ט:): "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו, עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים עבודה זרה וכו', אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גלוי עריות ושפיכות דמים".

והדבר צריך ביאור, שהרי ודאי שחומרת האיסור של ג' העבירות הוא יותר מאשר שנאת חנם, שאין מצוין למסור עליה את הנפש כמו על ג' העבירות, אלא הביאור הוא שה"חורבן" הנגרם משנאת חנם הוא יותר גדול מן החורבן הנגרם מג' העבירות החמורות.

וכמו שאנו רואים היום, שיש בין יהודים שנאת חנם בלי שיעור, ואיני רוצה ליכנס לפוליטיקה, אבל זאת אנו רואים שאפילו שכל המדינה בסכנה, אך מפני שישנם כמה אנשים שיש להם שנאה אחד על השני, אין מעניין אותם שום דבר. ואמנם זו היא דרכם של אומות העולם, אך בני ישראל צריכים להיות באחדות, ולא להתנהג בשנאת חנם המביאה חורבן לעולם.

ואם רוצים שיהיה אהבת השי"ת לישראל צריך שיהיה אחדות. והנה אנו רואים שכהיות המציאות בעולם היא, שבארצות הברית יש שלוש מאות מליוני בני אדם ויש שם רק שני מפלגות, ואילו בארץ ישראל שיש בערך ששה מליון יהודים ישנם שלושים ושתים מפלגות, ואם אחוז החסימה היה יותר נמוך אזי היו יותר מפלגות, וזה מראה את גודל הפילוג שקיים כיום בעם ישראל, וזה צער גדול לאבא לראות שיש מחלוקת בין בניו.

וראיה **מירושלמי פאה** (פ"א מ"א): "דורו של דוד כולם צדיקים היו, ועל ידי שהיה להן דילטורים היו יוצאים במלחמה והיו נופלים וכו', אבל דורו של אחאב עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היה להן דילטורים היו יורדים למלחמה ונוצחין". הרי שאחדות בין בני ישראל גורם שיהיה אהבת השי"ת לישראל, ואפילו אם חוטאים ועושים עבירות מ"מ מנצחים במלחמותם נגד אומות העולם.

וכן יש להוכיח את מעלת וכח האחדות מדברי הגמרא **תענית** (ח): "אמר רבי אמי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו (-כלומר שמכוון בתפילתו), שנאמר נשא לבבנו אל כפים, [איני והא] אוקים שמואל אמורא עליה ודרש ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, ואף על פי כן והוא

רחום יכפר עון וגו', לא קשיא, כאן ביחיד כאן בצבור". אתה הראית לדעת כח האחדות שגורת אהבת השי"ת לישראל, ולכן תפילה בציבור מתקבלת אף אם אין מכוונים בתפילה, משא"כ תפילת יחיד שאינה מתקבלת אא"כ מכוון.

וכן פירש אא"ז מהרש"ל מלענטשנא זצוקללה"ה (ליקוטי מהרש"ל בסו"ס תולדות אדם, דשפ"ט ד"ה עלה) את הפסוק (תהלים מז, ו) "עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר", וזל"ק: "עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, אם אתם חפצים שיסתלק הדין וגבורה מעמכם, אזי יהיה ביניכם אהבה וריעות, ובוודאי יסתלק מדת הדין מאתכם, ותרועה הוא לשון ריעות והתחברות, ועל ידי זה עלה אלקים, היינו שיסתלק המדת הדין הנרמז בשם אלקים", עכ"ל"ק.

ושורש מחלוקת ופילוג בא מדבורים לא טובים אחד על השני, וגורמים לשנאת חנם. ובספר יוסיפון, שמחברו היה בזמן מלחמת הרומאים, אומר שהרומאים לא היו יכולים לכבוש את ירושלים מפאת האומץ והגבורה ומסירות נפש של חיילי ישראל, ורק משום הפילוג ביניהם ומחלוקת בינם לבין עצמם, זה גרם שיכלו הרומאים לכבוש. דהנה ידוע בכל אומות העולם שכאשר אויב עומד מחוץ לעיר ואנשי העיר נמצאים בסכנה, אזי כולם, כולל אופוזיציה ושאר הפלגים, כולם מתחברים לאחד. ולא כן היה אצל בני ישראל, וגרם לחורבן בית המקדש, ובמקו"א הארכתי בזה, ואכמ"ל.

ומרובה מדה טובה, שעל ידי דיבורים טובים ומחזקים גורמים לאהבה וריעות ואחדות, ומקיימים מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך.

-י-

והנה בזמנים אלו של עקבתא דמשיחא, העולם מלא טומאה וזוהמא שלא היה מימות עולם, ואפילו בדור המבול לא היתה כזאת. וזכורני בילדותי כאשר תפסו איזה אדם שעשה מעשה נבלה היו תולים אותו בשוק לעיני כל למען ישמעו ויראו, וכיום לא רק שדברים אלו הפכו להיתר ר"ל, אלא אף עושים במיוחד בשביל זה מצעד הגאווה.

ואפילו בדורות קודמים מלאך שהיה יורד לעולם היה מתגשם, וכדאיתא בספ"ק שכאשר באו המלאכים להפוך את סדום אמרו (בראשית יט ג): "כי משחיתים אנחנו את המקום הזה", ואחר כך אמר המלאך ללוט (פסוק כב): "כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה", ופירש רש"י: "זהו עונשן של מלאכים על שאמרו כי משחיתים אנחנו ותלו הדבר בעצמן, לפיכך לא זזו משם עד שהוזקו לומר שאין הדבר ברשותן". הרי לפנינו שהמלאכים נכשלו בענין של גאווה, כאילו תלוי הדבר בהם, וצריך ביאור איך יתכן כזאת במלאכים שאינם בעלי בחירה, אך הטעם הוא, כי אפילו מלאך כאשר הוא יורד לעולם הזה הרי הוא מתגשם, ויכול להכשל.

וכן מבואר גם בפרשת בראשית (בראשית ו, ב) "ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו", ופירש רש"י: "ד"א בני האלהים הם השרים ההולכים בשליחותו של מקום, אף הם היו מתערבים בהם".

ואם כן היה בדורות של האבות הק', על אחת כמה וכמה בדורינו שהעולם מלא טומאה וזוהמא, שבני אדם צריכים להתחזק מאוד שלא ידבק בהם מזוהמת העולם. שהרי טומאת וזוהמת העולם משפיע באופן נורא, כדאיתא במדרש (בראשית רבה כח, ח) שבדור המבול אף בהמות וחיות נזקקו לשאינם מינם, וז"ל: "רבי עזריה בשם רבי יהודה בר סימון אמר, הכל קלקלו מעשיהן בדור המבול, הכלב היה הולך אצל הזאב, והתרנגול היה מהלך אצל הטווס, הדא הוא דכתיב כי השחית כל בשר, השחית כל אדם אין כתיב, אלא כי השחית כל בשר". והרי אין זה טבע חיות ובהמות כידוע, אלא שנשתנה טבעם הי"ו.

וטומאת וזוהמת הדור בזמן הזה, לדעתי מגיע כמעט לחטאי דור המבול וסדום ועמורה, עושים החטאים והתאוות הכי מזוהמות וטמאות בלי בושה לעיני כל. וכבר ניבא זאת הרה"ק מרוזין זצוקללה"ה שבדור עקבתא דמשיחא לא יתביישו לעשות חטאים בפרהסיא, ואכמ"ל בזה.

ואף שמלאכים נפגמים כאשר הם באים לעולם הזה, אבל בני ישראל הם במעלה יותר ממלאכים כידוע, שמחיצתם של ישראל לפני ממיחצתם של מלאכי השרת (רש"י במדבר כג, כג), ועל ידי קיום התורה הקדושה שיש להם הם יכולים להתגבר על היצר הרע ולהתנשא למעלות נשגבות, מה שאין מלאכים יכולים, אפילו שהם רוחניים לגמרי בלי גשמיות.

והרי אמרו חז"ל "מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים", ואם כן רק שני דברים אלו הם היכולים להציל את האדם מן המצב של עקבתא דמשיחא ולהוציאו מן הגלות, בין גלות כללית ובין גלות

פרטית, כידוע שכמו שיש גלות כללית לכלל ישראל, כמו כן ישנה גלות פרטית לכל אחד ואחד מבני ישראל. וכמו שנתבאר שעל ידי גמילות חסדים מקיימים מצות ואהבת לרעך כמוך, וגם גורמים אהבת ישראל ואהבת השי"ת.

-יא-

והנה איתא מהבעל שם טוב הק' זיעוכ"י על הפסוק (תהלים קכא, ה) "ה' צלך", שה' מתנהג עם האדם כמו צל, וכמו שהאדם מתנהג עם אחרים כך הקב"ה מתנהג עמו. ולפ"ז מי שאוהב את חבירו אהבת חנם, אף הקב"ה אוהב אותו.

ואף על פי שהקב"ה ממילא אוהב כל יהודי, וכמאמר הבעל שם טוב הק' זיעוכ"י שאמר: "הלוואי שאוכל לאהוב את הצדיק הגדול ביותר, לכל הפחות כמו שאוהב הקב"ה את הרשע הגדול ביותר", אך מ"מ ישנם דרגות באהבה שאוהב הקב"ה את בני ישראל, ומי שאוהב את חבירו אהבת חנם, ללא כל סיבה מיוחדת, אלא רק מפני שחבירו הוא מכלל ישראל, ומקיים בזה מצות ואהבת לרעך כמוך, אף הקב"ה אוהב אותו אהבת חנם.

ובנתיב הדברים יבוארו דברי המדרש (שמות רבה מה, ו): "באותה שעה הראה לו הקב"ה (-למשה רבינו ע"ה) את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקנין לצדיקים, והוא אומר האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר של עושי מצות, והאוצר הזה של מי הוא, של מגדלי יתומים, וכל אוצר ואוצר. ואחר כך ראה אוצר גדול, אמר האוצר הזה של מי הוא, אמר לו מי שיש לו אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה, שנאמר (שמות לג, יט) וחנותי את אשר אחון, וחנותי את אשר אחון למי שאני מבקש לחון, וכן ורחמתי את אשר ארחם".

ויש להקשות על מדרש זה דהרי כתוב בחז"ל ובספה"ק שהטעם שהקב"ה ברא את העולם הוא כדי שלא יאכלו נהמא דכיסופא, וקשה דאם מי שאין לו הקב"ה נותן לו מאוצר של מתנת חנם, אם כן עדיין ישנה בחינה של נהמא דכיסופא.

ואמנם כבר תירץ קושיא זו אא"ז בספה"ק תולדות אדם (לקוטים, דשס"ז ד"ה איתא), [וכן כתב גם הרה"ק ר' יעקב אריה מראדזמין זצוקללה"ה במכתב] שמדרש זה מדבר על ענין ענוה, וזל"ק: "איתא בדברי רבותינו ז"ל כשעלה משה למרום מצא אוצר גדול, אמר להקדוש ברוך הוא מה זה, אמר לו הקדוש ברוך הוא מי שיש לו משלו אני נותן לו משלו, ומי שאין לו משלו אני נותן לו משלי. ביאור דבר זה הוא: מי שאין לו משלו, היינו האדם שמחזיק עצמו שאין לו כלום אצל הקדוש ברוך הוא, כי לא עשה עדיין כלום לפי דעתו, וזה בא על ידי שהוא עניו ושפל רוח, לזה אני נותן לו משלי, ונותן הוא לשון מתנה, מתנת חנם, כמו שאנו מבקשים ומאוצר מתנת חנם ח"ננו, כמו שכתוב וחנותי את אשר אחון, כי על ידי הענוה מתעורר הי"ג מדות הרחמים, ונשפע שפע טוב על כנסת ישראל, אמך", עכ"ל.

אכן לפי המבואר לעיל, יש לבאר המדרש בע"א, שהמדרש מדבר על ענין ואהבת לרעך כמוך, שמי שאוהב את חבירו אהבת חנם, אפילו "שאיין לו", כלומר שאין לו סיבה מיוחדת לאהוב אותו, אלא רק מפני שהוא בר ישראל, נוהג בו הקב"ה מדה כנגד מדה, ואף הוא משפיע לו שפע של כוחות נשגבים ברוחניות, אף אם אינו ראוי להם מצד מעשיו ודרגתו, מאוצר של מתנת חנם. ואין זה בחינת נהמא דכיסופא, שמכיון שהגיע לדרגות כאלו כנ"ל "שאיין לו", דהיינו שאינו מחוייב ממש וכו', מגיע לו ג"כ לפנים משורת הדין.

ובודאי על ידי זה נוכל בעה"ת לעמוד בעקבתא דמשיחא, שעל ידי שאדם מקיים מצות ואהבת לרעך כמוך, שאוהב את חבירו ועוזר לו במעשה, וגם אומר לו דברים טובים, וחושב טוב על בני ישראל, גורם בזה לקרב את הגאולה, שהרי יסוד ושורש הגלות הוא מפאת שנאת חנם ותיקונו הוא באהבת חנם, ולהנצל מחבלו של משיח ולביאת גואל צדק בב"א.

לקבלת הגליון מידי יום רביעי למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com